

Is dat racisme?

Het
gesprek.
online

Filosoferen met kinderen over racisme op de basisschool

Doel

Deze lesbrief is bedoeld voor leerkrachten om met kinderen te filosoferen over racisme. Het doel is dat kinderen zich zo meer bewust worden van de verschillende verschijningsvormen van racisme.

De meeste mensen willen helemaal niet racistisch zijn, maar zijn het vaak onbewust wel. Veel mensen denken ook dat racisme in Nederland wel meevalt. Zij denken bijvoorbeeld dat racisme iets is wat meer in Amerika speelt.

Witte mensen zijn zich er ook niet altijd van bewust dat bepaalde situaties door mensen van kleur als racistisch worden ervaren. Het is daarom goed om met kinderen na te denken over wat racisme is en over hoe wellicht goed bedoelde uitingen toch racistisch kunnen zijn.

Door deze les oefenen kinderen ook in het je verplaatsen in een ander. Het is makkelijk om te zeggen dat jij iets niet erg zou vinden. Maar wat als je het niet één keer maar steeds opnieuw meemaakt?

Verantwoording

Bij het samenstellen van deze lesbrief is gebruik gemaakt van het boek Hallo witte mensen, de site withuiswerk.nl, het Instagram account [@de.olifantenfluisteraar](https://www.instagram.com/de.olifantenfluisteraar) en ervaringen van diverse mensen.

Samenvatting

Je gaat deze les met kinderen in gesprek over racisme. Eerst laat je de kinderen vertellen wat volgens hen racisme is. Ook laat je ze voorbeelden bedenken of delen. Vervolgens bespreek je de verschillende waargebeurde situaties die op de gesprekskaarten staan. Deze situaties worden besproken en eventueel op volgorde gelegd van minst erg naar allerergst. Vervolgens wordt nagedacht over het idee dat alle situaties misschien wel even erg zijn. Ten slotte wordt afgesloten met de vraag wie tot andere inzichten is gekomen wat betreft racisme. Je maakt bij het gesprek gebruik van de filosofische gesprekstechniek.

Wat is filosoferen?

Filosoferen is samen nadenken over vragen waar niet één antwoord op te geven is. Iedereen zal zijn eigen antwoord hebben. Daarom is het belangrijk dat de gespreksleider zich neutraal opstelt en elk ingebracht idee even serieus neemt. Je geeft niet aan of je een antwoord goed of fout vindt, maar je mag er wel vragen bij stellen zodat de kinderen zelf aan het denken gezet worden en aangemoedigd worden om met elkaar van gedachten te wisselen. Zo ontstaat vaak bij alle leerlingen een meer genuanceerd en/of beter doordachte mening. Voor de meeste volwassenen is het wel even wennen dat ze niet zelf hun mening mogen geven. Het enige wat jij als begeleider mag doen, is vragen stellen en beurten geven. Het is belangrijk dat de kinderen steeds argumenten

geven bij hun antwoorden. Dit kun je stimuleren met doorvraagvragen als:

- Hoe weet je dat?
- Wie bepaalt dat?
- Zou het ook anders kunnen zitten?
- Is dat altijd zo?
- Kun je een voorbeeld geven?
- Bestaat daar een regel voor?

Lees eventueel ter voorbereiding eerst de gratis mini-cursus filosoferen met kinderen op www.filosovaardig.nl/mini-cursus.

Vorbereiding

Print de gesprekskaarten uit bijlage 1 uit en knip ze los.

Start

Vertel dat je vandaag met de kinderen wil nadenken over racisme. Open het gesprek met deze startvragen:

- Wie kan een definitie van racisme geven?
- Wie weet een voorbeeld van racisme?
- Denk je dat zelf wel eens racistisch bent?

(Deze vragen staan ook op gesprekskaart 1)

Verschillende situaties bespreken

Pak de gesprekskaarten en de bijbehorende vragenkaart erbij.

Vertel dat je zelf ook nog zes voorbeelden hebt, die je graag met de kinderen wil bespreken.

Lees een voorbeeld (het gedeelte boven de ***) van een van de gesprekskaarten voor en stel hierover de volgende vragen:

- Vind je dit een voorbeeld van racisme?
- Waarom wel of niet?
- Veel mensen van kleur benoemen deze situatie als racisme. Bedenk waarom dit zo zou zijn.
- Het voorbeeld is ook omgebogen naar een vergelijkbare situatie met een wit persoon. Dit staat onder *** Lees ook dit voor.
 - Wat vinden de kinderen van deze situatie?
 - Moeten ze erom lachen?
 - Waarom?
 - Wat is het verschil met de andere situatie?
 - (Deze vragen staan ook op gesprekskaart 2)

Vergelijken

Leg de verschillende gesprekskaarten op de grond. Laat een paar kinderen een volgorde aanbrenge van erg naar allergeest. Het gaat hierbij vooral om de argumenten die de kinderen geven. Misschien is er een kind die zelf zegt dat ze eigenlijk allemaal even erg zijn. Gebeurt dit niet, breng dit dan zelf in door te zeggen: wat nou als iemand zegt dat ze allemaal even erg zijn, wat voor argumenten kun je daar dan voor geven?

Afronden

Vraag of er iemand tot nieuwe inzichten over racisme is gekomen. Laat een paar kinderen hierover vertellen. Wil niemand hier op in gaan? Vertel dan wat je zelf van het gesprek geleerd hebt. Wees hierbij open en eerlijk en geef zo het goede voorbeeld in eerlijk en kritisch naar jezelf kunnen kijken.

Vraag ook of iemand van gedachten is veranderd met betrekking tot de openingsvraag of ze denken dat ze zelf racistisch zijn. Over deze vraag mogen

de kinderen in stilte nadenken. Antwoorden hoeven niet te worden gedeeld.

Kanttekening bij deze les

Het kan zijn dat de (witte) kinderen in je klas sommige situaties niet als racisme benoemden. Of dat ze bepaalde situaties niet zo erg vonden. Het is namelijk moeilijk om je echt in een ander te verplaatsen en je voor te stellen hoe het is als een bepaald iets regelmatig voorkomt.

Ook zijn sommige situaties vaak op zich wel goed bedoeld. Je kunt bijvoorbeeld ook zeggen dat vragen naar waar iemand vandaan komt, een vorm van interesse is. Vanuit deze gedachte is het moeilijk om dit als racisme te erkennen. Sommige mensen hebben voor dit inzicht meer tijd nodig.

Het is daarom belangrijk om vaker over het onderwerp racisme te praten. Als iemand een huis of een baan niet krijgt vanwege zijn afkomst dan is een hele klas meestal wel collectief verontwaardigd. Maar het hardnekkige van racisme zit hem juist ook in al die kleinere, minder duidelijke situaties. Het duurt een tijd voordat mensen zich hiervan bewust worden.

Wil je hier actief een rol in spelen? Dan vind je hieronder nog wat tips.

Werk ook aan een veilig schoolklimaat waarin kinderen van kleur hun ervaringen durven delen. Als je hoort dat mensen die je kent vervelende, racistische situaties meemaken wordt het tastbaarder.

Racisme gaat niet vanzelf weg. We moeten er met zijn allen actief aan werken.

Tips

- Download de Handreiking voor opvoeders, onderwijzers en (groot)ouders van het Humanistisch verbond via www.humanistisch-verbond.nl/handreiking-kinderen-en-racisme
- Volg op Instagram de.olifantenluisteraar en behandel bijvoorbeeld elke week een van de cartoons.
- Kijk op YouTube de video Video Karrewiet over racisme <https://www.youtube.com/watch?v=zJi-oEUIByE> Bespreek daarna met de kinderen wat ze ervan vinden. Er staan ook een aantal video's van het Jeugdjournaal met als onderwerp racisme op YouTube. Hiermee kun je hetzelfde doen.
- Lees het boek Hallo witte mensen van Anousha Nzume om je bewust te worden van onbewust en misschien onbedoeld racisme.
- Bestudeer de website www.withuiswerk.nl
- Volg de website www.oneworld.nl/lezen/discriminatie/

Colofon

Deze lesbrief is ontwikkeld door: filosovaardig.nl, Fabien van der Ham. In opdracht van: KADE40. Mogelijk gemaakt door: VSB Fonds. Coördinatie: Barry Marré. Vormgeving: Studio in Vuur & Vlam (Mariska van Bodegom). Meer informatie: barrymarre@kade40.nl

VSBfonds,
iedereen doet mee

Bijlage 1

Het
gesprek.
online

Gesprekskaarten 1

STARTVRAGEN

- Wie kan een definitie van racisme geven?
- Wie weet een voorbeeld van racisme?
- Denk je dat je zelf wel eens racistisch bent?

www.filosovaardig.nl

VRAGEN BIJ DE VOORBEELDEN

- Vind je dit een voorbeeld van racisme?
- Waarom wel of niet?
- Mensen van kleur benoemen deze situatie als racisme. Bedenk waarom dit zo zou zijn.
- Het voorbeeld is ook omgebogen naar een vergelijkbare situatie met een wit persoon.
 - Wat vinden de kinderen van deze situatie?
 - Moeten ze erom lachen?
 - Waarom?
 - Wat is het verschil met de andere situatie?

www.filosovaardig.nl

AANRAKEN

Jason heeft kroeshaar. Hij heeft al heel vaak meegemaakt dat witte mensen zomaar even aan zijn haar voelen. Soms zijn dit wildvreemden. Ze doen dat uit nieuwsgierigheid. Ze willen weten hoe kroeshaar voelt.

De blonde Koen is op een kinderfeestje. De vader van de jarige pakt ineens zijn neus vast. Hij zegt: "Even voelen, hoor, jullie blondjes hebben altijd van die kleine neusjes, ik wou even weten hoe dat voelt."

www.filosovaardig.nl

BABI PANGANG

Priscilla is een meisje met een Nederlandse vader en een Filipijnse moeder. Toen ze een keer met haar moeder over straat liep, riepen een paar jongetjes van een jaar of 12 babi pangang naar Priscilla en haar moeder. De jochies moesten hierbij erg lachen om hun "grap".

De witte Kasper is met zijn witte familie op vakantie in Egypte. Hij maakt meerdere keren mee dat de Egyptenaren giechelend boerenkool met worst naar zijn familie roepen.

www.filosovaardig.nl

Bijlage 2

Het
gesprek.
online

Gesprekskaarten 2

VERDACHT PERSOON

Marja liet haar huis schilderen. De schilder die ze had ingehuurd had een collega uit een Afrikaans land. Op een avond belde de overbuurman bij Marja aan. Hij vertelde dat hij een verdachte, zwarte man bij haar huis had gezien. Hij was bang dat de man wilde inbreken. De blonde schilder had ook rondom Marja's huis gelopen, maar daar zei de buurman niets over.

De roodharige Sanne speelde een middag bij Rosan. 's Avonds belt de buurman aan en die zegt tegen Rosans vader: 'Ik zag een roodharig kind in jullie tuin rondscharrelen. Ik dacht, dat willen jullie vast weten, want het kan ook een heks zijn.'

www.filosovaardig.nl

KLEDING KOPEN

Flaviana, een vrouw van Antilliaanse afkomst, vertelt dat als zij gaat winkelen in kledingwinkels, het haar opvalt dat ze altijd in de gaten wordt gehouden.

Janneke heeft gescheiden ouders. Altijd als Janneke ergens gaat spelen wordt de koek- of snoeptrommel in een kast met een slot gezet. Op een dag durft Janneke te vragen waarom. Die moeder zegt: "Gewoon, kinderen met gescheiden ouders stelen volgens mij vaak snoepjes."

www.filosovaardig.nl

WAAR KOM JE VANDAAN?

De getinte Salim is geboren in Leeuwarden. Hij houdt van Leeuwarden en wil er altijd blijven wonen. Als aan hem wordt gevraagd waar hij vandaan komt, antwoordt hij Leeuwarden. Vaak wordt dit antwoord niet geaccepteerd. De ander vraagt dan bijvoorbeeld: 'Nee, waar kom je écht vandaan?'

De witblonde Lars is geboren in Leeuwarden. Hij houdt van Leeuwarden en wil er altijd blijven wonen. Als aan hem wordt gevraagd waar hij vandaan komt, antwoordt hij Leeuwarden. De ander vraagt dan niets meer. Terwijl Lars' vader uit Zweden en zijn moeder uit Amerika komt.

www.filosovaardig.nl

COMPLIMENTJE?

De Zuid-Amerikaanse Sarina krijgt dit te horen: 'Jullie hebben zo'n mooi, bruin kleurtje. Ik wou dat ik dat had. Ik kan de hele zomer in de zon liggen en dan ben ik nog steeds een bleekscheet.' Is dit een compliment?

Hielke woont op een boerderij. Een klasgenootje zegt tegen hem: 'Jullie boeren ruiken altijd zo lekker naar weiland.' Is dit een compliment?

www.filosovaardig.nl